

ארבע נסודות

שיחת חברים היכרות ראשונית עם ארבעת היסודות

יסוד הרוח שבאדם באמת יוצר דחף לתנועה המסויימת שיוציא את כוחותיו הייחודיים לפועל. זוהי תנועה שיש לה תוכן ומשמעות פנימית שנותנת לאדם הרגשת שליחות וכיוון בחיים. אולם, ברובד השטחי, יסוד הרוח רק גורם לאדם להרגיש לא בנוח, ודוחף אותו לנוע ולווז ללא מטרה בכלל וללא שום כיוון. תוצאה אחת של גישה כזאת יכולה להיות שאדם מדבר כל היום על דברים חסרי משמעות. מאיפה נובע טבע זה? מיסוד הרוח, שדוחף אותו לפעול כל הזמן, ופעולה אחת כזאת היא דיבור.

יעקב: מה שאני רואה כאן זה שיסוד העפר הוא השפל ביותר של כל היסודות, כלומר הכי גשמי...

צבי: כן, נכון. אפשר לראות אפילו בדיבור שלנו, כשרוצים לתאר משהו רוחני, משתמשים במילה "רוח", ואילו דברים גשמיים נקראים חומרניים, מהמילה "חומר", שהוא... בוץ. אבל כמו בכל היסודות, יסוד העפר גם בא לידי שימוש או באופן חיובי או באופן שלילי. אין יסוד שהוא בעצם טוב או בעצם רע.

רקע: בשבוע שעבר, יעקב וצבי סיימו את הדיון על השימוש ביסוד האש לעודד את עצמינו להתאמץ, בו בזמן ששולטים על האש שהיא לא תגרום לנו לכעוס על המצב שלנו...

יעקב: צבי, מה נראה לך? אתה מוכן להתקדם סוף סוף ליסוד העפר?

צבי: יעקב, אתה מכיר את ה"הלוך ילך" - אם תרצה, אנחנו יכולים להישאר ביסוד האש ככל שאתה רוצה, ואף פעם לא יהיה לנו חסר על מה לדבר... אבל אם אתה רוצה להתקדם, אשמח להתקדם.

יעקב: באמת הסברנו את כל היסודות האחרים איך הם באים לידי שימוש לטוב ולרע?

צבי: את יסוד המים ואת יסוד האש הסברנו ככה. מים גורמים או אהבה, שבדרך כלל היא טובה, או תאוה, שהיא בדרך כלל רעה. אש יוצרת או כעס - שבדרך כלל רע, או כח התמודדות - שבדרך כלל טוב.

יעקב: נראה לי שכן... אולי אחרי שנסיים את כל היסודות, נחזור בשביל סבב שני, אבל עכשיו אני מאוד רוצה לקבל תמונה שלימה של כל ארבעת היסודות.

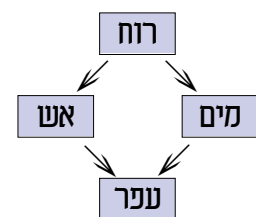
יעקב: אבל למה נקטה דווקא הדוגמה של דיבור? מה עם כל הסוגים האחרים של מעשים חסרי משמעות שאנשים ממלאים איתם את החיים שלהם - וכי הם אינם מגיעים מיסוד הרוח?

צבי: אתה צודק, אבל יש הבדל בין דיבור ופעולה מעשית. רוב הפעולות דורשות שיעור מסויים של מאמץ, ועל דרך כלל האדם לא רוצה להתאמץ לשווא. לכן, גם אם משעמם לו, רוב הסיכויים שבן אדם רק יפעול פעולה שתביא לו איזשהו שיעור של תענוג (מיסוד המים) או שתסדר לו איזו בעיה שמציקה לו (מיסוד האש). לעומת זאת, הדיבור בדרך כלל דורש מעט מאוד מאמץ. לכן אנשים מוכנים לשוחח "סתם", דיבורים בלי משמעות או תועלת, הרבה יותר ממה שהם מוכנים לפעול "סתם". וזהו מהות יסוד הרוח, שהוא

יעקב: ומה עם יסוד הרוח?

צבי: אתה צודק - באמת לא הסברנו איך יסוד הרוח בא לידי שימוש לטוב ולרע. אולי תהיה לנו הזדמנות לחזור אליו יותר בעומק, אבל בינתיים אני רק אזכיר את הנקודה העיקרית. יסוד הרוח יוצר דחף לתנועה, אבל זה יכול ליצור תנועה משמעותית, או תנועה סתמית, בלי משמעות. עמוק בפנים,

צבי: בשמחה, אין בעיה - זה מובן. אז בוא נתחיל עם הציור שציינו לפני שלמדנו על יסוד המים, להמחיש את היחסים בין ארבעת היסודות:

מדי לעולם הזה, מדברים בדרך כלל על בעיה של תאוה. אבל כבר למדנו שתאוה מגיע מיסוד המים, ולא מיסוד העפר...?

צבי: שאלה נפלאה! התשובה היא, שכמו שכבר הסברנו בעבר, מבט ארבעת היסודות מפרק כל מידה לכוחותיה השורשיים. זו הסיבה שלפעמים יש הפתעות, כי כשמפרקים משהו ומתבוננים ממה הוא מורכב, זה לא תמיד נראה מבפנים כמו שהיה נראה מבחוץ.

בוא ניקח את הדוגמה הזו של תאוה. כמו שאמרת, מהמבט הפשוט, היינו חושבים שבגלל שיסוד העפר מסמל את החיבור לחומר, אז לכאורה מידת התאוה מגיעה מיסוד העפר.

אך, אם נתבונן יותר עמוק לתוך מידת התאוה, נבין שלא כל תאוה מגיעה דווקא מחיבור לעולם הזה. יש הרבה מאוד סוגים של תאוה, ולפעמים אדם יכול להתחבר גם לדבר רוחני רק מכח תאוה. למשל, ייתכן שאדם ילמד תורה, אבל הוא לומד רק כי הוא נהנה מהחידוד שבלימוד. ההנאה הזו היא לא הנאה גשמית, אז ברור שלא היינו מגדירים שהיא מגיעה מיסוד העפר. אז מהו השורש כאן? השורש הוא יסוד המים, שכשמשמשים בו לא נכון, מגלה רדיפה אחר תענוגים.

יעקב: אבל רגע - אם יש תאוה שהיא לא גשמית, אז מה בדיוק הבעיה בתאוה כזאת? למשל, כשאדם לומד מתוך תאוה, כי הוא נהנה מהלימוד - זה נשמע מצויין!

צבי: תקשיב: אם הוא לומד בזמן שהוא אמור ללמוד, אז כל השאלה כאן היא של לשמה או לא לשמה. אבל מה תגיד אם יש לו כזאת תאוה ללימוד שהוא לומד גם באמצע התפילה, או גם בתשעה באב או במקומות המטונפים... ברור שיש כאן איזו בעיה - זה ודאי אינו הסוג של "אהבת התורה" שאנחנו שואפים אליו.

הצד הטוב שברוח והצד הרע שבעפר, אז נראה שהצד הטוב שברוח מסמל את הרצון הכללי של הנשמה, והצד השלילי של העפר מסמל את כלל הרצונות של הגוף. אבל כבר למדנו שיש שני צדדים ליסוד הרוח, ועוד מעט נראה בעזרת ד' איך שגם יסוד העפר

מקורות ומקבילות שיחת חברים

סאין יסוד שהיא בעצם טוב או רע - שערי קדושה פ"ב, עלי שור ח"א שע"ג "דעת עצמינו" פרק א'.

סיסוד הרוח מתבטא דווקא בדברים בטלים - שערי קדושה שם. דברי הגר"א **שבעוה"ז מתגלה בעיקר רוח ועפר -**

היכלות פקודי (היכל ו', רנה ע"א ד"ה בהיכלא דא). **למה האדם נברא גוף ונשמה -** דעת תבונות אות סט והלאה. **"אהבת התורה" סאינו אלא תאוה -** מהר"ל נתיבות עולם נתיב התורה פרק ז', מעשה איש ח"א עמוד רכ.

תאוה לגשמיות הוא צירוף יסוד המים ויסוד העפר - ספר תיקון כח התאוה, פרקים א - ט. **שכל אדם נהנה כפי הרמה שלו -** עלי שור ח"א שע"ג "דעת קצות דרכיו" פרק ד'. **דברי ר' חיים ויטאל שיסוד העפר מתבטא בעיקר בעצלות ועצבות -** שערי קדושה שם. הצד השווה בין עצלות ועצבות זה שפלות וכבידות - עלי שור ח"א שער ג' "דעת קצות דרכיו" פרק ג'.

יכול להיות כולו קדוש וטהור. אם נתמקד על הצד הטוב שקיים בעפר, ועל הצד הרע שקיים ברוח, ברור שהכל יתהפך.

יעקב: בסדר. עכשיו יש לי עוד שאלה: לכאורה, כשמדברים על אדם שמתחבר יותר

יסוד קל, וגרם לתנועה מאוד קלה.

יעקב: הבנתי, יפה מאוד. אז לחזור לאיפה שהיינו עם יסוד העפר, אמרת שגם פה יש שני אופנים לשימוש בו, אחד לטוב ואחד לרע?

צבי: כן. השימוש השלילי הוא כמו שכבר התחלת להגיד - להתחבר לחומריות של העולם הזה. ונסביר: למרות שכל אדם בנוי מכל ארבעת היסודות, הגר"א מלמד שבעולם הזה אנחנו רואים בעיקר שנים מהיסודות - הגוף, שהוא עשוי מעפר מן האדמה, והנשמה, שהיא המחיה את האדם, שנעשית כביכול מרוח - ויפח באפיו נשמת חיים. ועכשיו שאלה: למה נברא האדם מחיבור של שני חלקים, ולא נוצר לכתחילה כדבר אחד?

יעקב: הספרים מסבירים כי זה לתת לנו בחירה, האם נימשך אחרי הגוף או אחרי הנשמה...

צבי: בדיוק. אז זאת אומרת שבעצם, כל החיים שלנו יש לנו מלחמה פנימית בין יסוד הרוח ויסוד העפר שבתוכינו, מי יתגבר וישלוט. זהו כלל הבחירה שלנו בחיים - האם נימשך אחרי הרוח הפנימי שבתוכינו ונעשה רצון השם, או הנימשך אחרי הגוף, שהוא עפר מן האדמה, ונשתעבד לעולם הזה.

יעקב: אבל רק עכשיו סיימת להגיד סאין יסוד שהוא טוב או רע! ועכשיו אתה אומר פתאום שיסוד הרוח הוא טוב ויסוד העפר הוא רע!?

צבי: שאלה טובה מאוד - רציתי לראות אם אתה באמת איתי! כל הכבוד! אז התשובה היא שאתה צודק - כל מה שעכשיו אמרתי זה רק צד אחד של המטבע. אם נסתכל על

יעקב: אז מה הנקודה - איפה בדיוק מונחת הטעות?

צבי: הטעות היא שה"אהבת התורה" שלו נהפך לתאוה במקום אהבה. במקום לכוון את התענוג מדברי התורה לקראת יצירת קשר אמיתי עם האמת הפנימית של התורה ולהכיר איך התורה מכוונת אותו על דרכו הפנימית בחיים, הוא לקח את התענוג לשם עצמו והלך אחר ליבו בחיים. הוא אף פעם לא רצה להתאחד עם התורה, רק ליהנות ממנו.

יעקב: הבנתי, זה בדיוק מה שלמדנו אז ביסוד המים, שאהבה הוא שיש חיבור אמיתי, כמו כששני אנשים הולכים ביחד באותה דרך פנימית, בשונה מתאוה כשכל אחד רק מעוניין ברצונות ובהנאות שלו...

צבי: בדיוק!

יעקב: בסדר, אז הבנתי. הרעיון הוא שתאוה מגיע מיסוד המים ולא מיסוד העפר, כי לא כל תאוה היא גשמית. על אותו משקל, השורש של מידת התאוה הוא רדיפת התענוגים, מיסוד המים, ולא חיבור לעולם הזה, מיסוד העפר.

צבי: לא, ברור שיש כאן צירוף של שני מרכיבים. יש כאן מרכיב עיקרי של תאוה, מיסוד המים, שמחפשת תענוג. אבל ברור שיש כאן גם מרכיב נוסף, כח משני של יסוד העפר, שמכוון את החיפוש דווקא לקראת תענוגים חומריים.

ובאמת אם תסתכל מסביב בעולם, תראה את זה ברור. תיקח כמה אנשים, ותראה מאלו סוגי דברים כל אחד מהם נהנה. אתה תראה בבירור שאדם ברמה רוחנית יותר גבוהה ינהנה מדברים יותר עדינים, ואילו אדם ברמה פחות גבוהה ינהנה מדברים

יותר גסים ועבים. והסיבה מאוד מובנת - ככל שאדם מזדהה יותר עם גופו שמיסוד העפר, גם התענוגים שלו שנובעים מיסוד המים יבואו דווקא מדברים באותו רמה. ולהיפך, ככל שאדם מזדהה יותר עם נפשו ונשמתו, גם התענוגים שלו יבואו מדברים יותר קרובים לרוחניות.

סיכומים שיחת חברים

אין יסוד שהוא בעצם טוב או רע. לכל יסוד יש ביטויים חיוביים וביטויים שליליים.

ביסוד הרוח - צד הטוב - דחף לתנועה משמעותית - צד השלילי - דחף לתנועה סתמית, בלי משמעות, כמו שיחה בטלה

ביסוד העפר - הצד הטוב (נשלים בעזהש"ת שבוע הבא) - הצד השלילי - הזדהות עם הגוף והחומריות. מתבטא בעיקר על ידי עצלות, עצבות, כבידות, ושפלות

מידת התאוה - עיקרה חיפוש תענוג מיסוד המים, כשמחפשת דווקא תענוג חומרי, זה בצירוף יסוד העפר.

יעקב: כן, ממש רואים את זה, בדיוק ככה. אבל יש לי עוד שאלה עכשיו: אם מידת התאוה אינה הביטוי הטהור של יסוד העפר, כי עיקרה מגיע מיסוד המים, אז איזו מידה כן מבטאת את יסוד העפר כשלעצמו? דרך איזו מידה אדם מתחבר לעוה"ז חוץ מעל ידי התאוה?

צבי: שאלה טובה. התשובה היא שר' חיים ויטאל נותן שתי מידות: עצבות ועצלות. והספרים מסבירים ששתי המידות האלו מגיעות מהשפלות והכבידות של יסוד העפר, שגורמות לאדם להרגיש העדר של חיות ושמחה, וחוסר אנרגיה לזוז ולפעול.

יעקב: אתה מתכוון להגיד שמה שגורם

לאדם להיות עצוב או עצל זה שהוא רוצה להיות מחובר לעולם הזה?

צבי: לא - בדיוק הפוך. בגלל שהאדם מרגיש מחובר לגוף שלו ולעולם הזה, זו הסיבה שהוא נהיה עצוב או עצל, כי הגוף בטבעו הפשוט הוא חסר חיות - הרי גוף בלא נשמה הוא גופה.

ביתר דקות, אדם בדרך כלל לא רוצה להיות עצוב, ואילו הרבה פעמים הוא כן מרגיש רצון להתעצל. הסיבה לזה היא כי בדקות, העצבות יותר קרובה ליסוד האש, כי האדם בדרך כלל מתעצב כשהוא נפגש עם איזושהי התנגדות, לעומת העצלות שנוטה יותר ליסוד המים, כי האדם מרגיש יותר נוחות כשהוא מתעצל מכאשר הוא מתאמץ. אך בכלליות, שניהם מגיעים בעיקר מיסוד העפר, כי זה רק ההזדהות עם החומריות שנותנת לאדם את הטבע והנטייה להרגיש נוחות בהעדר פעולה ולהתייאר ולהתעצב מול התנגדות.

יעקב: הבנתי...

צבי: אז אולי נעצור כאן עכשיו, ונמשיך אם ירצה ד' שבוע הבא עם הצד החיובי של יסוד העפר...

יעקב: מעולה!

ארבעת היסודות - יסוד האש - תיקון כח השנאה

עפר שבאש שבאש

הקלקול

עפר, היסוד הקשה מכולם, ומכח מדת האכזריות, היפוך רך, נעשה קשה, אכזר (אותיות אז-רך). ויש אכזריות לעצמה שנתאכזר על זולתו ללא סיבה כלל. אולם יש אכזריות שקדמה לה סיבה. והוא האכזריות המתעוררת מכח יסוד האש של השנאה. וכאש זהו אכזריות לא רק בהרגשת הלב, אלא נעשה במעשה, כילוי בפועל במי ששונאים אותו. זהו עפר דאש, של פועל לכלות, ¹ וזהו מכח אש של שנאה המתעוררת מכח שהוא אש למעלה, ו'אני' עפר לתתא. ² והבן את הדקות, שמכח ש'אני' עפר מתעורר השנאה, ומכח עפר זה עצמו מתעורר אכזריות ששורשה ביסוד העפר. ועיין רלב"ג איוב (לא, מ).

ו**כתב** במי השילוח (עקב) וז"ל: "ומצינו שהקב"ה שונא את האומות מפני שהם אכזרים", עכ"ל. והיינו כי האכזריות זו יסודה שנאה, ולכך כביכול הם מעוררים שהקב"ה ישנא אותם, והבן.

התיקון

אכזריות גמורה היא לכלות את השנוא לגמרי: וכתב המהר"ל (דרך חיים פ"ב משנה יד) וז"ל: שנאת הבריות מוציא את האדם מן

1 כי העפר הוא כח הפועל, והאש הוא כח הכילוי. העפר שמוציא לפועל את כילוי האש - זוהי עפר דאש.

2 וכמו שהוזכר בפרקים הקודמים, ה'אש' הוא כל מה שנמצא למעלה ממני, ואילו ה'עפר' הוא המדרגה שאני עומד עליו עכשיו.

העולם, מפני שהוא מתנגד על עצמו, שהרי הבריות הם האדם עצמו אשר ברא השי"ת בעולם, וכאשר יש כאן שנאת הבריות הוא מתנגד אל האדם עצמו ע"י שנאת הבריות ובוה נוטה אל ההעדר הגמור, וכו'. ואיך אפשר שיהיה לו קיום בעולם כאשר הוא מתנגד אל עצמו והוא נוטה להעדר, עכ"ל. וכתב להלן (פ"ב משנה כב) וז"ל: החטא הנה, מה שהוא שונא האדם שנברא בצלם אלקים, עכ"ל. עיי"ש.

והבן מאד, שאדם נברא בצלם, "בצלם אלוקים עשה את האדם", ולכך האדם הוא כביכול 'שני' לבורא, הבורא ראשון והוא שני, כי כביכול שניהם דומה זה לזה, והבן. והשונא, שאינו רוצה להיות שני, בשורש הוא לא רוצה להיות שני לבורא - והנה הוא דבק בהעדר עצמו, כי היותו שני. ובוה בעומק הוא שונא את עצמו - או ח' נעשה כופר, ועי"ז אינו תופס את עצמו שני, אלא ראשון. וכאשר מתגלה אכזריות של כילוי מצד השנאה, היינו שבעומק מונח באדם כח לכלות את עצמו, והבן מאד.

ולכן "שורש" התיקון השנאה, הוא להסכים להיות שני לבורא. ומכאן ואילך, יש לתקן את ענפיה השנאה³, והבן מאד, שמתוך שיסכים להיות שני לבורא, כן יסכים להיות שני לזולתו.

3 כלומר, השלב השני, אחר ההסכמה במוחו ובלבו לתפיסה הנ"ל, הוא לתקן את אופני ההתגלות של השנאה אצלו בפועל.

מדור הכרת המידות תכונות ארבעת היסודות בדברי רבותינו [2]

האש והמים אינה אלא על ידי... האויר והעפר.

עד עכשיו ביאר הרמ"ק למה צריכים ב' ממוצעים בין האש והמים: יסוד הרוח מיישב שיוכלו החום והלחות להסתדר ביחד, ויסוד העפר מיישב שיוכל הקור והיובש להסתדר ביחד.

עכשיו ממשיך הרמ"ק לתת קצת הסבר ו"נמשל" למושגים האלו של "קר - חם - לח - יבש" (המשך מהנ"ל): "וענין קר ולח בחסד (יסוד המים) וחם ויבש בגבורה (יסוד האש) ירצה, כי הפעולות בחסד נגד הגבורה הם שתיים, וכן בגבורה נגד החסד. האחד הוא התעוררות החסד לבטל ולכבות כח האש, רוצה לומר כדי לבטל הדין, וזה יוחס במלת קר. והכוונה, שהוא מקרר חום הנכרי הנשפע מהגבורה כדי שיוכל האדם לחיות. והפעולה השנייה אשר

האם הקור והיובש הם רק העדר החום והלחות, או לא: כתב בפרדס רימונים לרמ"ק שער ט' פ"ג, וז"ל: "המים והאש הפכיים זה לזה מב' בחינות. האחד, שהמים קרים והאש חם, הרי הפך אחד. עוד, המים לחים והאש יבש, הרי הפך שני. ולכן הוצרכו אל שני מכריעין... כי הרוח חם, והוא משתווה אל האש מצד חמימותו ואל המים מצד לחותו. בא האש ומצא בצדו חום האויר, באים המים ומוצאים בצדם לחות האויר. נמצא האויר משלים ביניהם ומכריע בשתי בחינות אלה. ועדיין מחלקותם עומדת מצד הקור והיובש, עד שיסוד העפר... מכריע ביניהם. שהעפר קר ויבש, באים המים מוצאים מצדם הקרירות, בא האש ומצא בצדו צד היובש, ונמצא העפר משתווה אל שניהם ומכריע... ולכן, ההכרעה בין...

הקדמה: בשבוע שעבר התחלנו ללמוד את דברי רבותינו על התכונות קר - חם - לח - יבש של ארבעת היסודות, והבאנו את החלוקה המבוארת ברמב"ם, שלכל יסוד מארבעת היסודות יש שני תכונות, למשל, מים קר ולח, אש חם ויבש, וכו', ושכן נמצא כבר בזוה"ק.

ולכאורה צ"ב שורש הדבר שלכל יסוד יש שני תכונות נפרדות, כי לכאורה חייב להיות שיש שורש אחד לשני התכונות של כל יסוד, ואינם רק שני תכונות נפרדות שבמקרה מצורפים יחד. ונראה שיש בעניין הזה שני שיטות יסודיות, וזה תלוי בנידון האם יש כאן באמת ארבעה תכונות של קר - חם - לח - יבש, או אולי אין אלו אלא ב' תכונות של חם ולח, משא"כ קור ויובש שאינם אלא העדר החום והלחות, וכמשי"ת.

לחסד היא להשפיע ממש החסד, שיהיה העולם מתנהג בחסידות... וזה יוחס בשם הלחות, שהוא השפעת מים ממש המלחלים את הצמאים.

וכן לגבורה (אש) שתי פעולות הפכיות נגד החסד. הא' הוא כח ההתעוררות לבטל ולייבש כח הלחות, ולזעום במלאכי החסד ובחסד שלא יתנהג העולם על ידם. וזה יוחס במלת יבש, והכוונה שהוא מייבש לחות המים הנשפעים מחסד. והפעולה השנית אשר לגבורה היא להשפיע ולעורר הדין ממש בעולם, שיהיה העולם מתנהג במדת הדין ובגבורותיה וכוחותיה... וזה יוחס בשם החום המחמם ושורף.

והנה התפארת (הרוח) טבעו החם והלח, מפני שהם שתי בחינות בלתי הפכיות כל כך, שהם השפעת הדין והרחמים יחד... שהוא ממזג ב' ההנהגות וההשפעות יחד... באה המלכות (יסוד העפר) והטביע המאציל בה שתהיה מוזגת הקור והיובש..."

מבואר לכאורה מדברי הפרדס רימונים שעניין הקרירות הוא העדר החום, ועניין היובש הוא העדר הלחות. וא"כ, יסוד המים ויסוד האש יש לכל אחד מהם תכונה

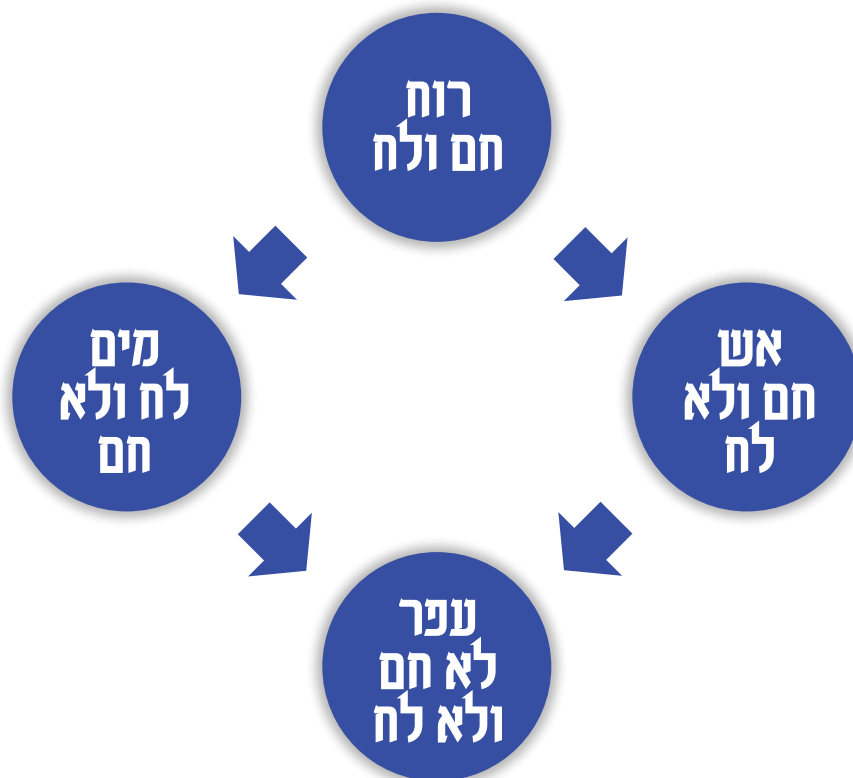
חיובית ותכונה שלילית: האש משפיעה חום ושוללת לחות, והמים משפיעים לחות ושוללים חום. וכמכריעים ביניהם, יש יסוד הרוח שיש בו שתי התכונות החיוביות יחד, והוא משפיע בין חום ובין לחות, ולעומתו יסוד העפר, שיש לו שני התכונות השליליות יחד, והוא מבטל בין החום ובין הלחות. וא"כ, אם היינו רוצים לצייר את הדברים לפי שיטת הפרדס, יצא ככה: [עיין בתרשים למטה בעמוד זה]

אולם לעומת דברי הרמ"ק, עיין בספר "מלות ההגיון" להרמב"ם שער י"א [וכע"ז במו"נ ח"ג פ"ל], שהבחין בין האור והחושך והחיים והמוות לבין הקור והחום והלחות והיובש, וז"ל, "וכל שני דברים שהם כאשר נמצא אחד מהם הסתלקה מציאות האחר נקראים הפכים, כחום וקור ולחות ויובש... וכאשר היו שני דברים אי אפשר התחברם יחד במקום אחד, אבל כי אחד מהם מציאות דבר מה, והאחר הסתלקות אותה המציאות והעדרה, כעורון וכראות, הנה אנחנו נאמר כי הראות קנין [כלומר מציאות חיובית], והעורון העדר. ולא נאמר בהם שהם הפכים כמו שנאמר בחום ובקור, כי החום והקור חלקם במציאות שוה... ובוזה יובדל בין ההעדר והקנין ובין שני

הפכים". כלומר, שלישית הרמב"ם אין ראוי להגדיר את הקור כהעדר החום, כי הקור מורגש לחוש כמו שהחום מורגש, וכן הלחות והיובש "חלקם במציאות שוה", כי שניהם מורגשים. ואין אלו אלא שני הפכים, בלי יחס של קניין והעדר, ודלא כשיטת הרמ"ק.

וא"כ, לשיטת הרמב"ם הדר קושיין לדוכתה, מה פשר הדבר שלכל יסוד יש "במקרה" שני תכונות נפרדות? ולכאורה חייב להיות שלכל יסוד יש תכונה אחת יסודית שזהו המהות שלה, משא"כ התכונה השנייה שהיא רק טפלה, וכן מצינו להדיא בדברי התיקוני זוהר ועוד, וכמו שיתבאר בעזה"י שבוע הבא.

[הערת מו"ר שליט"א: יש לדון, כשכתב הרמ"ק "לבטל ולכבות כח האש, ר"ל לבטל הדין, וזה יוחס מלת קר" כוונתו חסד חום, ולכן הגדיר זאת "יוחס מלת קר". זהו רק יחוס למלת קר, אולם עצם מלת קור ביסוד עצמו, לא ביחס של חסד ודין, הוא קור ככה כהרמב"ם. שהרי כתב ביחס למים "לקרר", "מקרר חום הנכרי הנשפע מן הגבורה", ואז מפיקע כח נכרי וחוזר הדבר לטבעו הראשון. הוא לא דיבר על טבע היסודות עצמם בקטע זה, אלא ביחסיות שביניהם, אולם כל יסוד יש לו גם טבע עצמי.]

מדור דברי הרב [מתוך שיעור הקדמה לסדרת תיקון המידות]

אדם חדש מתוכו. זה לא בנין של סוגיות עדיין, אבל הוא פתאום מתחיל לחוות את נפשו, כי הוא מתחיל להסתכל על הדברים לא באופן של ידיעות בעלמא, אלא באופן שהוא מתחיל לראות עצמו. האדם היה שמח, אבל הוא מעולם לא ניסה להתבונן מתי הוא היה שמח בפעמים האחרונות, מה הם הסיבות שהוא שמח. הוא היה עצוב, אבל הוא לא ניסה להתבונן מה גרם לאותה עצבות. וכן שאר כל הכוחות כולם.

העבודה הזו משנה את האדם מתוכו. קשה להסביר את זה במילים, אבל זה תהליך עמוק שהאדם עובר מתוך עצמו. הוא לאט לאט מתחיל להסתכל על העולם, על החיים, ועל עצמו ממבט שונה מתוך עצמו.

השלב הראשון הזה, יש מי שעוד לא התחיל אותו, ויש מי שגמר אותו ואוחז בשלב הבא, ויש מי שנמצא באמצעיתו. [המשך בס"ד בשבוע הבא]

במלא תוקפה, או בתוקף ניכר. לאט לאט האדם לומד שהמושכלות שהוא מתעסק איתם בענייני כוחות הנפש, הם גם מושכלות שיש לו איזה שהוא זיהוי בתוך נפשו לאותם כוחות.

כאשר אדם מתרגל לכך עוד שבוע ועוד שבוע, עוד חודש ועוד חודש, לאט לאט הוא פתאום יראה שמהו השתנה אצלו בכל התפיסה של איך שהוא הסתכל על עצמו ועל החיים. לפעמים, אם מעיקרא הוא היה רחוק מעולם העבודה בכלל, והדברים היו רק כמו התעוררות לפני תקיעת שופר, אבל הרבה יותר מכך הם לא פעלו אצלו בנפש, או שהוא כן למד מוסר אבל באופן של התעוררות, קול בכי ושפתיים דולקות, פתאום הוא מתחיל לראות שזה הופך להיות מושכל. הוא מתחיל להכיר את עצמו.

האדם הולך עוד תקופה ועוד תקופה באותה צורה, ולאט לאט הוא מתחיל לראות מתוך עצמו שפתאום הוא מכיר

[התבאר בדברי מו"ר שבוע שעבר, כי מכיון שהיום בדרך כלל מי שזוכה להיכנס ללימוד עיוני בדרכי העבודה נכנס רק בגרותו, לכן קשה לעבור את כל השלבים של קבלת דרכי הלימוד, לימוד הסוגיות, והכרתם והרגשתם בתוך עצמו, אחד אחד. לכן, אפשר לצרף מיד בתחילת הלימוד, כשהוא עדיין בשלב של הכרת ה"צורתא דשמעתתא", חלקים מתוך החלקים האחרים. ולמעשה, הכוונה היא שכל פעם שאדם לומד על כוח מכוחות הנפש, שהוא ניסה לשאול את עצמו האם והיכן הוא מכיר את אותו הכוח בנפשו שלו. ההרגל הזה עושה שהלימוד לא יהיה מופשט, אלא שהוא קצת יכיר את הכוחות שהוא לומד אליהם. להלן המשך דברי מו"ר מאיפה שפסקנו שבוע שעבר...]

בתחילה, הניסיון להכיר את הכוחות בתוך עצמו צריך להיות ניסיון של הכרה כללית מאד. לדוגמא, אם אדם עוסק במידת השמחה, הוא יכול לנסות להיזכר מה הם הג' דברים שהכי שימחו אותו בשנה האחרונה. או לדוגמא בזריזות, הוא יחשוב איפה הוא זוכר בפעמים האחרונות שפעלה אצלו מידת הזריזות

ארבעה גיליונות שבועיים תובנות מעוררות מדי שבוע

בלבבי ארבע יסודות מודפס

ג. יסוד הרוח - יסוד הרוח גורם לאדם לרצות להרגיש שהוא זו ומתקדם בחיים. לכן, אדם יכול להרגיש שכאשר הוא לומד הלכה, הוא יוצא מהלימוד כל פעם עם התקדמות, עם משהו ביד, מכיון שהוא הגיע ל"שורה התחתונה" של "מה לעשות". מה שאין כן כשהוא לומד סוגיות, הוא יכול להרגיש שהוא אף פעם אינו יוצא עם משהו ביד, כי הרי תמיד אפשר להתעמק יותר, וחסר תחושת ההתקדמות. אדם כזה צריך לקבוע לעצמו שאיפה ברורה מראש לפני שהוא מתחיל כל סוגיה מה בדיוק הוא רוצה לקנות בלימוד הזה. למשל, הוא יכול להגדיר שהוא רוצה לצאת עם פשט אחד בגמרא, רש"י, ותוס' שהוא מבין אותו, או שהוא רוצה לדעת את כל הנקודות שבהם נחלקו רש"י ותוס' בסוגיה, וכו' - העיקר שיש מטרה ברורה שהשגתו יעניק לו תחושת הצלחה.

ד. יסוד האש - יסוד האש גורם לאדם להסתכל ממבט של "שחור-לבן", כטבע האש שבדרך כלל או שהוא מכלה משהו עד הסוף, או שהוא לא מכלה אותו כלל. המבט הזה גורם לאדם לרצות לצאת מהלימוד עם מסקנות ברורות: מותר או אסור, חייב או פטור, וכו'. לכן, אדם כזה יכול להתקשות בלימוד סוגיות, כיון שהוא עלול להרגיש שאין כאן הגדרות ברורות אלא סברות אפרוריות ה"פורחות באויר". אדם כזה צריך ללמוד איך שכל סברא בסוגיה היא מוגדרת בדקדוק ואינה ניתנת ל"עיקום". משל לכך הם חקירותיו של הגר"ח מבריסק, שדרכו לקחת נושא ולהעמיד ב' צדדים מובדלים ומוגדרים, מבלי לתת מקום לעוד צדדים ביניהם באמצע.

חיבור לכל התורה, רק שלכל אחד יש גישה ייחודית אל התורה, דרך הלימוד מיוחד בשבילו, וסדר עדיפות משלו מאיפה להתחיל ובאיזה סדר ללמוד.

בנוסף, הרבה מאוד פעמים האדם יכול למצוא קושי בלימוד חלק מסויים בתורה, כאשר הקושי נובע רק מסיבות שטחיות, שאינם מהווים שום סימן שלא טמון שם עיקר חלקו בתורה.

אשר על כן, ננסה להבחין בארבעה סיבות למה אדם ימצא משיכה ללימוד הלכה יותר מלימוד של סוגיות:

א. יסוד העפר - יסוד העפר הוא הכי "מעשי" - הכי תכליתי - מכל ארבעת היסודות. ולכן, יכול להיות אדם שטבעו להיות מאוד פרקטי ופרגמאטי, שיהנה מלימוד הלכה למעשה, אבל יהיה קשה לו ללמוד סוגיות שנראים לו יותר מופשטים. מה שיכול לעזור לאדם כזה להתחבר לסוגיות הוא אם יחפש למצוא בכל חקירה וסברא נפקא מינה למעשה.

ב. יסוד המים - יסוד המים מסמל תענוג וחיבור, והוא גורם לאדם לרצות להתעסק בדברים שהוא מרגיש איתם חיבור. ולכן, יכול להיות אדם שירגיש חיבור רגשי ללימוד ההלכה, מכיון שהלימוד הזה סובב כולו על נושא שקשור לחייו היומיומיים, מה שאין כן בלימוד של סוגיות, שהוא מרגיש שהם מנותקים מחייו היומיומיים. מסתבר שאדם כזה ימצא, שאם הוא יתעמק יותר להגיע לעמקי הסברות של הסוגיה, הוא ימצא תענוג וחיבור לעצם הסברות של הסוגיה, וזה יהיה חיבור יותר עמוק פנימי מהחיבור השטחי שיש לו להלכה רק בגלל שזה קשור לחייו היומיומיים.

אני אברך, ואני לומד בכולל שלומדים בו סוגיות הקשורות להלכה למעשה. הדרך הלימוד שבכולל הוא ללמוד בראשונה את הסוגיה לעומקה, ושוב להמשיך ללמוד את השלחן ערוך ונושאי כלים, ולהתמקד על ההלכה למעשה. אך, אני מוצא בעצמי שמאוד קשה לי להתמקד כשלומדים את הסוגיה, ואני רק נהנה מלימוד ההלכה. האם זה בעיה, או אולי אני אמור באמת להתמקד בעיקר על ההלכה? איך אוכל להסתכל על המצב הזה ממבט ארבעת היסודות?

תשובה: כדי ר' חיים ויטאל כותב בשערי קדושה, שכמו שהעולם הגשמי נברא בארבעת היסודות, כמו כן התורה בנויה מארבעה חלקים, פשט, דמו, דרוש, וסוד, המקבילים לארבעת היסודות [פשט - עפר, רמז - רוח, דרוש - מים, סוד - אש]. בנוסף, כמו שלימדונו רבותינו שכל אחד מארבעת היסודות מורכב בעצמו מכל ארבעת היסודות, זה אותו דבר עם ארבעה חלקי התורה - יש פשט, רמז, דרוש, וסוד בתוך כל אחד מהרובדים.

ככלל, כל אדם צריך למצוא את מקומו הייחודי בתוך הלימוד שבו הוא מצטיין בטבע, ולהשקיע שם את עיקר עבודתו בתורה. זהו כוונת חז"ל במה שאמרו "אין אדם לומד אלא מה שליבו חפץ" - שכל אדם אמור ללמוד בעיקר את החלק שבתורה שהוא הכי מתחבר אליו [מלבד גדרי מצות ידיעת כל התורה]. אם זאת, אתה צריך לזהר הרבה מאוד לפני שתחליט שהחלק שלך בתורה זה בעיקר רק ללמוד הלכה ולא סוגיות. וזאת בגלל שעל אף שיש לכל אחד את חלקו הייחודי בתורה, מ"מ אין הכוונה שכל מה שלא הולך לו איננו מחלקו. חלקו של כל אחד בתורה הוא רחב מאוד, והוא כולל בתוכו

בלבניפדיה עבודת ה' יום ג' רח' הרב בלוי 33 ירושלים 20:30

בלבניפדיה מחשבה יום ד' רח' קדמן 4 חולון 20:30

סיכומים שיחת חברים א'

◆ כל המידות והרצונות שלנו מורכבים מאותם ארבעת היסודות. האופי הייחודי של כל אחד הוא ביטוי של הרכב מיוחד וייחודי של ארבעת היסודות שלו. ◆ העבודה שלנו: לכיין את היסודות האלו בכיוון הנכון. ◆ לימוד ארבעת היסודות יעזור לי לקשר את חיי היום יום שלי לשאיפה שלי להתקרב אל ד'. ◆ האזנה לקווי נייעס נובעת מיסוד האש ומנסה למלאות את המקום של השאיפה שלי לקשר עם ד'!

סיכומים שיחת חברים ב'

◆ יסוד הרוח - היסוד הכי בסיסי ולא עפר כמו שחשבת. המצב הטבעי של האדם הוא לנוע ולא לנוח כמו שחשבת. ראיות לכך: אי אפשר לשבת במקום הרבה זמן. נוצר דחף לזוז רק לשם תנועה ולא כדי להשיג משהו. גם תינוק נהנה כשמנדנדים אותו בלי מטרה כלשהי. ◆ בחירה חופשית מול רצונות מולדים: המסקנה - הבחירה היא איך לכיין את הרצונות האלו. אבל אי אפשר ליצור רצונות חדשים או להיפטר מרצונות שנמצאים, אפשר רק לכוך אותם.

סיכומים שיחת חברים ג'

רוח הוא המניע מאחורי כל הפעולות, גם אלו שמבטאות את אחד מהיסודות האחרים. **משל:** מנוע של רכב מתניע אותו אבל ההילוכים מכוונים את התנועה.

נמשל: יסוד הרוח גורם את התנועה הבסיסית ויסוד האש או יסוד המים מכוונים את התנועה בכיוון מסויים. **הנפ"מ למעשה:** ייתכן שפעולה בעייתית מסויימת נובעת מצורך פשוט לתנועה ולא מצורך כ"כ קשור לצורה בה היא מתבטאת.

לדוגמה - אכילת יתר יכולה לנבוע משיעמום (צורך לתנועה) ולא דווקא מתאוה (רצון להנאה). **הפיתרון** יהיה בהתאם לשורש הבעיה - ניתוב לתנועה חיובית נצרכת. חלוקת 4 היסודות לזוגות של הפכים: **רוח** (הנע) כנגד עפר (הנח) **מים** כנגד אש (הסבר בהמשך) נ.ב. - לא לשכוח: כל התחלות קשות!

סיכומים שיחת חברים ד'

(יסוד הרוח - דחף לתנועה) ◆ יסוד המים - צימאון והשתוקקות לחיבור לאנשים / לעבודת ד' / לחיים בכלל / לדביקות בה'. ◆ החיבור הזה מתבצע באמצעות הנאה ותענוג. הכלל: אין חיבור אמיתי בלי הנאה. ◆ יסוד המים מתבטא במידות האהבה והתאוה. ◆ האהבה - חיבור אמיתי עם מערכת יחסים שלימה כשההנאה היא רק חלק מהתמונה, והיא כלי לחיבור, ולא הנאה לשם הנאה. התאוה - חיפוש אחרי הנאה בלבד, תענוג לשם תענוג.

סיכומים שיחת חברים ה'

כלל בלימוד ארבעת היסודות: להתמקד בחיובי לפני השלילי! (אף שהשלילי פעמים יותר מורגש) האהבה מתבטאת ברובד החיצוני וברובד הפנימי. **ברובד החיצוני:** על ידי נתינה-חסד וקבלה-הכרת הטוב הדדית. כשעושים פעולות אלו **במטרה לבטא את האהבה הפנימית**, הן באמת מעוררות אהבה זו שנקראת **"אהבה תלויה בדבר"**. **ברובד הפנימי:** ע"י רצון משותף בין שני אנשים נוצרת הרגשה של אחדות שמולידה הרגשת תענוג ואהבה שנקראת **"אהבה שאינה תלויה בדבר"**.

סיכומים שיחת חברים ו'

(אהבה - הביטוי החיובי העיקרי של יסוד המים.)

האהבה מתחלקת לשלושה: א) **אהבת ישראל** - שמתחלקת שוב לשלושה: א) אהבת עצמו ב) אהבת המשפחה וחברים קרובים ג) אהבת כל כלל ישראל עובדים מבפנים לבחוף, להעצים את האהבת עצמו (**ביטחון עצמי**) - במודעות ל - והפעלת ה - כוחות החיוביים שלך באחדות והרמוניה, ואז מרחיבים את המעגל וכוללים גם את המשפחה, ואז גם את החברים, ובסוף, גם את כלל כלל ישראל. **ב) אהבת התורה** - כשאני לומד את החלק שלי בתורה ומחובר אליו אני מרגיש שהתורה מבטאת את עצם הרצון שלי להתקרב אל ד'. **ג) אהבת ד' -** כשאני מרגיש את רצוני להתקרב אל ד' מה שאני באמת מרגיש זה רצון ד' שאני אתקרב אליו, והרצון הזה של ד' הוא עצם מה שמושך אותי אליו.

סיכומים שיחת חברים ז'

◆ מי שמפנים את הסוגיות של המידות יוכל לזכור אותם גם בלי יכרון יוצאת דופן. ◆ לומדים את חכמת המידות עם הלב כמו עם השכל. ועיקר החכמה הוא ◆ להכיר את פנימיות המידות ולא חיצוניותן. לומדים קודם בשכל, ואז חוזהים ◆ ומנסים להכיר - איפה אני נמצא בכל זה. ◆ אם לא היו לנו יסודי חכמת המידות מחז"ל, לא יינו יכולים להסתדר לבד. זה משום שתי סיבות: א. כי מידות הקנאה התאוה והכבוד מוציאות אותנו מעולמינו הפנימי, ואיננו מרגישים את שורשי מידותינו הדקים. ב. כי הנגיעות של המידות האלו מונעת לנו מלרצות להכיר את עצמינו באמת. ◆ בלימוד חכמת המידות ע"פ ה"מפה" של חז"ל, אנחנו כבר מבצעים את השלב הראשון בתיקון המידות, בבחירה ללמוד ולהכיר מהו הדרך הפנימי הישר שחז"ל מסרו לנו!

סיכומים שיחת חברים ח'

יסוד האש - כח להתנתק מהסביבה ולהתנגד לה. **בצד שלילי/המסוכן -** לחימה בסביבה והרסת הסביבה. ◆ "מתוך שלא לשמה בא לשמה" - רק אם המטרה היא לשמה וה"שלא לשמה" ◆ שם רק לעודד ולעזור להגיע למטרה של "לשמה". ◆ מידת הכעס של יסוד האש - רק אפשר להשתמש בה לשם שמים. אם זה ◆ לא לשם שמים, צריכים רק כעס חיצוני בלי להתערב רגשית. **בצד החיובי/מרוסן - הכח להתאמץ -** להתגבר מול התנגדות

סיכומים שיחת חברים ט'

גאווה - הרגשת חשיבות שנובעת מהעמדת עצמו נגד אחרים והדגשת החוזקות שיש לו על אחרים **הערכה עצמית נמוכה -** הרגשת נחיתות שנובעת מהעמדת עצמו נגד אחרים והדגשת החולשות שלו, או מיסוד העפר (**פרטים יבואו...**) **ענווה -** הערכת עצמו שנובעת מהערכת כוחותיו המולדים שניתנו לו מאת ד' ◆ משל לארבעת היסודות - הצבעים העיקריים. כמו שאפשר ליצור אינספור ◆ גוונים מעירבוב הצבעים העיקריים, כך אפשר לשלב את ארבעת היסודות באינספור אופנים והרכבים. לכל אדם, מידה, וחפץ בעולם יש את כל רבעת היסודות, רק בהרכבים שונים שמשפיעים על האופי שלו. **יסוד האש -** הביטוי השלילי שלו מתחלק לשתי מידות עיקריות: **כעס -** התנגדות לסביבה, לא יכול לבוא לידי שימוש שלא לשמה **גאווה -** העמדת עצמו בתחרות עם הסביבה. אם המטרה היא להשפיל את השני, היא עדיין לא יכולה לבוא לידי שימוש שלא לשמה. אבל אם המטרה היא להפיק הנאה מהרגשת החשיבות, אפשר להשתמש בה שלא לשמה ע"מ להגיע ללשמה.

סיכומים שיחת חברים י'

תגובות למצב קשה: 1) לקבל אותו ולהתמודד איתו - **מיסוד האש** **שמתאמץ** למרות כל קושי 2) להילחם בו ע"י הכחשת המציאות, האשמת אחרים, או בריחה מהמצב - **מיסוד האש המתנגד** 3) להיכנע לו - **יסוד העפר המתעצל** או **מיסוד המים שמנסה להשלים** עם כל דבר ◆ **יסוד המים** מניע את האדם ע"י **חיבור לדומה**, והשינוי חודר לתוכו **לאט לאט**. ◆ יסוד האש מניע את האדם ע"י **התנגדות לשונה**, והשינוי יותר **עוצמתי ופתאומי**. "מידה טובה מרובה" - כמו שיש יותר מים מאש בעולם הגשמי, כך גם צריכים להשתמש ביסוד המים הרבה יותר מביסוד האש בכוחות נפשינו. **שני סוגי פחד:** פחד שלילי - פחד מהבלתי ידוע, ההיפך של אמונה וביטחון. פחד חיובי - פחד מחוסר ניצול כוחות ע"י בחירה לא נכונה

סיכומים שיחת חברים יא'

פחד חיובי ◆ **פחד שלילי** ◆ פיתרון כללי לכל בעיות החיים! כדלהלן: ◆ להסכים לקבל את המצב שד' הטיל עלי עם ההבנה שזה חלק מהמסלול ◆ שד' תיכנן עבורי - תפקידי בחיי. ואז, מתוך הכרת יסוד הרוח הזאת, ◆ להפעיל את יסוד האש לעזור לי להמשיך בבטחה ולהתגבר על כל קושי שלא יבוא בדרכי לקראת היעד שלי!